

A gondtalan kisebbségek földjén

Megvizsgáltuk a három legismertebb európai kisebbségi modellt. A (még) Spanyolországhoz tartozó Katalónia és az olaszországi Dél-Tirol után most a finnországi svéd megoldást tanulmányoztuk közlőről.

SZEGHALMI ÖRS

Hűvös fogadtatásban (mínusz 25 Celsius-fok) volt része küldöttségünknek, amikor leszálltak azon gépeink Helsinkiben, majd Vasa városában, amelyek a „nagy autonómia-körút” részvevőit viték Finnországba – ám a vizit során számos forró témáról volt szó, így a didergésre nem maradt idő. A Kisebbségi Nyelvű Napilapok Nemzetközi Egyesülete (MIDAS) által szervezett hivatalos látogatás célja az volt, hogy a vezető európai kisebbségi lapok képviselői megismerkedjenek a világszerte példásnak mondott finnországi svéd megoldással. Vagyis azzal, hogyan rendezte a finn állam a svéd nemzeti közösség helyzetét, illetve mi-

ként biztosít eme etnikumnak széles körű jogokat, sőt, az Åland-szigeteken autonómiát is. (Mint arról már beszámoltunk, előzőleg – szintén a MIDAS szervezésében – alkalmunk nyílt a két másik világhírű autonóm régióhoz, a katalánok és a dél-tirolinak a felkeresésére is, így a mostani vizit az „önrendelkezés-körút” utolsó állomása volt.)

Hol, kivel?

A tíznapos látogatás hivatalos programja olyan sűrű volt, hogy területi korlátok miatt gyakorlatilag lehetetlen az összes egyeztetést, találkoztót ismertetni. Így csupán néhányra térünk ki. Vasa városában tárgyaltunk Ulla-Maj Wideroossal, Finnor-

A finnországi svéd állami tévénél: négy kisebbségi adót tart fenn a finn állam

szág pénzügyminiszterével, parlamentti képviselővel (aki exkluzív interjút is adott lapunknak, amelyet rövidesen közlünk); Lars Rosenbladdal, a svéd kisebbség egyik legnagyobb lapjának, a Vasabladetnek a volt főszerkesztőjével, a lap mostani internetes projektjeinek vezető menedzserével; Sven Erik Hansénnal, az Åbo Akademi Egyetem rektorával; Kjell Herberts szociológussal, az Åbo Akademi egyetem tanárával; Bengt Strandinnal, Vasa város alpolgármesterével; Christer Laurén és Michael Ullens egyetemi tanárokkal; Max Janssonnal, a finn közszolgálati rádió és televízió svéd osztályának vezetőjével; Lars Hedmannal, a HSS Media Group vezetőjével; Paul Olinnal, a vasai

svéd színház igazgatójával. E mellett Jakobstadban és környékén meglátogattuk az UPM-et, a világ harmadik legnagyobb papírgyárát, amely az újságpapír-termelésben viszont abszolút vezető. A cégóriás képviselőjében Martin Sweins fogadott, majd a Baltic Yachts luxusjachtépítő vállalatnál tettünk látogatást, ahol annak igazgatója, Lisbeth Staffans volt a vendég-látó. Mindkét cég svéd tulajdonú. A küldöttség a svéd és finn média boszorkánykonyháit is meglátogatta, így a Vasabladet, a Jakobstads Tidning, a Sydösterbotten és a Pietarsaaren Sanomat lapok, a bloggen.fi internetes portál, az YLE rádió és televízió székhelyein is egyeztet-

GONDTALAN ÉLET

Alábbi cikkeinkben olvashatnak a tapasztalatainkról, amelyek az összes vendéglátó által elmondottak alapján úgy összegezzük, hogy a svéd kisebbségnek Finnországban egyszerűen semmiféle gondja nincs. A legtalálóbban Ulla-Maj Wideroos foglalta össze a helyzetet, aki svéd nemzetiségű miniszterként a Finnországban legfontosabbnak számító pénzügyi tárcát irányítja: „Kjell Herberts szociológus szavaival élve elmondhatom, hogy egy kisebbségnek a széles körű jogokon túl két fontos elem kell a decens létehez, mégpedig az, hogy saját pedagógusai

és újságírói legyenek. Nekünk ez minden megvan, sőt, ennél sokkal több is. Mi több, az Åland-szigeteken olyan szintű a svédek autonómiája, hogy a finnek úgy mennek oda, mintha külföldre utaznának. Még a finn fegyveres erők is kivonta onnan Helsinki. Mégis gondja ezzel senkinek. Az iskolákban is kötelező mindkét nyelvet tanulni, még a hatalmas úgymond tiszta finn területeken is. Mit mondhatnék? Lényegében nincs mit kifogásolnunk, a kisebbség éppen úgy éri itt magát, mint a többség, mert minden jogunk megvan. És ez itt természetes.”

Modell és/vagy álmokép: lehet-e itt is az, ami ott?

Államnyelv a svéd is, autonómia van Ålandon, egymás nyelvét is tanulják a diákok, állami finanszírozású a svéd egyetem, világszerte a kétnyelvű oktatás. Honnan indult mindez, és lehet-e nálunk is ilyen?

SZEGHALMI ÖRS

Amint az közismert lehet, Finnország csupán 1917-ben vált független állammá. Előtte hatszáz éven át a Svéd Királyság része volt, majd mindegy száz évre orosz fennhatóság alá került az ország. Az 1870-80-as évek nyelvhaborúja után a svéd nyelv egyeduralmát megtörve a finn nyelv vált nemzeti nyelvvé, de a svéd is használatos maradt szintén nemzeti nyelvként. A mindössze 5,3 millió lakosú Finnországban ma 300.000 svéd él, e kisebbség tehát mintegy 6 százalékos arányú.

Mint a vonatkozó tanulmányok is megerősítik, az 1922-es nyelvi törvény – melyet több alkalommal módosítottak – személyi és területi elven alapul, tehát a nyelvhasználat joga függ a lakóhely közigazgatási státusától és a polgár anyanyelvétől.

Egy helység minden értelemben (oktatás, közigazgatás stb.) kétnyelvűvé válik automatikusan, ha az ott élők legalább 6%-a (vagy minimum 3000 fő) kisebbségi. Romániában ez a minimálérték 20%. A kétnyelvű helységekből a hivatalos felhívások, közlemények, kiírások, feliratok, utca- és névtáblák kétnyelvűek. A hivatalnokoknak mindkét nyelvet ismerniük kell. A parlament üléseken mindkét nyelvet használható. A hadsereg vezényleti nyelve a finn, de a svéd anyanyelvűeket külön helyőrségekbe hívják be, ide különben sok finn is kéri besorozását a svéd nyelv gyakorolása végett. Az egészségügyben is megkívánják, hogy az alkalmazottak a beteggel anyanyelvén beszéljenek. A kétnyelvűség egyébként az egész országban éppen az általunk is felkeresett Vasa városában működik a legjobban (nem mintha más

településeken nagyon akadozna). Különleges státusa van a svéd lakosság Åland-szigeteknek, melyet a nemzetközi jog előírásai és a finn alkotmány biztosít. A sziget kulturális autonómiáját kiszélesítették jogi és gazdasági téren is, amelyet mint speciális státust az ENSZ is elismert.

Ó, dehogyt!

S hogy a számtalanszor emlegetett finnországi svéd minta valóban modell lehet-e itt is? Aligha. A fentiekből is látható ugyanis, hogy a két nép fejlődése, közös múltja egészen más-képp alakult, mint a magyaroké és a románoké. Rádásul a jelen sem kecsegtet semmivel, ugyanis a polgári és politikai kultúra, a teljes mentális is alapjaiban eltér az ittenitől, nem beszélve a nemzetközi konstellációról. Az Åland-szigetek autonómiája és a Finnország dé-

Jól elvannak: svéd horgász Vasában

li, valamint keleti partjain élő svéd kisebbség széles körű jogbiztonsága tehát tájainkon elmegy megközelítendő célnak és hivatkozási alapnak. Ideje azonban leszámolni a mítosszal: modellek nem jó. Ugyanis hozzánk, ide a balkáni mocsárba abszolút beemelhetetlen az egész...

Mit is ír a hogy is hívják?

SZEGHALMI ÖRS

Mint vezető anyagunkból is kitudnik, a finnországi svédek szerint a nemzeti közösség megmaradása nagyban függ attól is, hogy anyanyelvű sajtójuk legyen. Amennyiben ez tényleg így van, nincs mitől tartaniuk. Japán és Norvégia után ugyanis Finnország a világon a harmadik a legsajtóorientáltabb állam, itt olvasnak a legtöbb újságot – s ez egyértelműen vonatkozik a svéd kisebbségre is.

Az ország legnagyobb központi napilapja a Helsingin Sanomat, amely az ötmillióos országban 400 ezer példányban jelenik meg (!). Ami a mintegy 300.000 lelket számláló svéd kisebbséget illeti, nekik összesen 17 napi- és hetilapjuk, valamint számtalan folyóiratuk van. Az autonóm Åland-szigeteknek csak 25.000 lakosa van, mégis két kizárólag

ott forgalmazott svéd napilap él meg a piacon (Åland és Nya Åland). Mindez a romániai magyarság sajtópiacával összevetve hatalmas különbséget mutat – nyilván az ottani elemzett kisebbség javára.

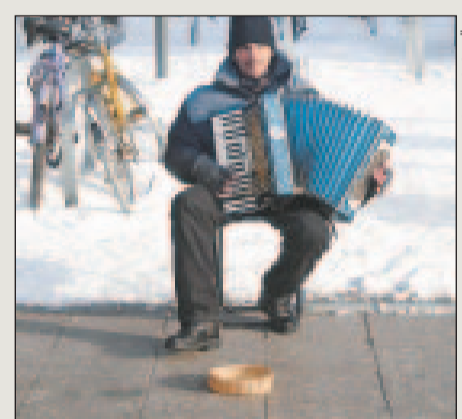
Két nyelven tájékozódnak

Mindemellett Finnország két rádió- és két tévécsatornát működtet állami pénzen, a Finn Közszolgálati Rádió- és Televíziótársaság keretein belül. Rendkívül népszerűek ugyanakkor a kisebbségi regionális magántévék és -rádiók is. Az egyes lapok és tévék szerkesztőségeiben vendéglátóink elmondták: a felmérések szerint a finnek is előszeretettel kapcsolgatnak svéd adókra, tehát nem csupán fordítva működik mindez. Így persze a kisebbségi média reklámpiac is erős, ami a sajtófaló finnországiak médiájának hosszú távú perspektívát nyújt.

KÉPEKBEN

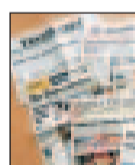

Magyar szó. Tíz nap alatt egyetlen magyarral találkoztunk Finnországban (pedig lényegesen többen vannak). Kádár György (balra) Budapestről települt ki vagy húsz éve, és zene-tanár, ám tisztában van az itteni helyzettel, még lapjainkat is olvassa. Fontosnak tartotta, hogy külön is találkozzon küldöttségünk két magyar tagjával Vasában, s egy lazulós esti beszélgetés-kor elmondta: maga is úgy véli, a romániai magyar autonómia most alig keresztülvíhető. Mi több, a finnországi svéd önrendelkezés kutatójaként hozzátette: ott is nehezen alakult...

Fehér holló. Románból is csak eggyel futottunk össze Vasában (az országban amúgy is alig van román bevándorló), ő is tangóharmonikázva koldult a főtéren. Kezdetben örömmel üdvözölt, mint elmondta, Moldovából tántorgott ki, ám amint kiderült, hogy sajtósokkal van dolga, valamitől tartani kezdett. Azt sem árulta el, legálisan érkezett-e. Svéd és finn vendéglátóink viszont csodálkozva nézték: mint mondták, náluk sem ritka, hogy nyaranta valaki alamizsnáért zenélgessen a főtéren, de télen, a -20 fokban még sosem láttak ilyet...

Most Románia a cél

Látogatásunk során számos finnországi svéd lap szerkesztőségével egyeztünk meg információcseréről, tapasztalatcseréről és együttműködésről. A vizit szervezője, a MIDAS is tájékozódik Románia irányába is: a lapunkat is tagjai között számláló nemzetközi újságíró-szervezet következő vezetőtanácsi ülését tavasszal itt tartja majd.

A tárgyalások szüneteiben...

A vizit szervezői arra is adtak, hogy a rengeteg hivatalos program mellett a küldöttség tagjai a környék életstílusával is megismerkedhessenek. Így színházban tekinthetünk meg egy idegen nyelven is tökéletesen érthető pompás performance-ot, felkerestünk egy szaunát, amelynek vendégei a fagyos tengervízben hűsölnek utána, a Balti-tengerbe vágott léceken át halászó sportembereket kerestünk fel, hokimeccsen szurkolhatott a helyi csapat feljutásáért, aki óhajtott. Emellett (mint képünkön látható) a befagyott tenger jegén újtukat lerövidítő gépkocsikat kerülgetve kipróbálhattuk a motoros síbobot is. Ez a 10-20 ezer euró közötti áron kapható jármű 160 km/órás sebességgel száguldott a behavazott jégen, ha jobban megnyomtuk...

Motoros síbóval a Balti-tenger jegén

Fotó: Gunnar Backman (Vasabladet)

Alámerítés. Egészen tökélyre vitték Finnországban az úgynevezett immersion (alámerítés) oktatási programokat. Ennek a (más civilizált államokban is működő) rendszernek a lényege, hogy a finn gyerekek svéd környezetben, a svédek pedig finnben tanulnak az első években az anyanyelven és kultúrán kívül mindent. Hogy ez mennyire jó, azon lehet vitatkozni, de hogy ott nagyon sikeres, azon nem. Képünk Vasa ama svéd tannyelvű általános iskolájában tett látogatásunkkor készült, ahová csakis (!) finn szülők adják gyermekeiket, hogy a csemeték „megmerítkezzenek” a kisebbségi kultúrában, azaz idejében és alaposan megtanuljanak svédül is.